

I 'm the bad guy? How 'd that happen?

Student: Michiel van Doorn
3272982

Begeleider: Prof. dr. F. E. Kessler

Thema: Filmpersonages

Studiejaar: 2010-2011
Blok 3

Datum: 08-04-2010

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Structuuranalyse.....	6
Personages.....	7
Mr. Lee.....	7
Latino Gangsters.....	7
Whammyburger-personeel.....	8
Surplus Value Center Nazi.....	8
Locaties.....	10
Kleding.....	12
Wapens.....	13
Knuppel.....	13
Vlindermes.....	13
Tec-9.....	14
Rocket launcher.....	14
Overige rekwisieten.....	16
Colablikje.....	16
Tassen.....	16
Snowglobe.....	17
Conclusie.....	18
Literatuur.....	19
Bronnen.....	19
Bijlagen.....	20
Figuur 1:.....	20
Bijlage 1: samenvatting plotverloop.....	21

Inleiding

“I'm the bad guy? How did that happen?” Aan het einde van *FALLING DOWN* realiseert William “D-Fens” Foster zich, geconfronteerd met een rechercheur, dat zijn morele kompas niet meer gelijk loopt met dat van de maatschappij. “I did everything they told me to. Did you know I built missiles? I helped to protect America. You should be rewarded for that.” Na jarenlang voor defensie te hebben gewerkt knapt er iets in Foster wanneer hij 's morgens in de file staat; onderweg naar een baan waar hij dan al meer dan een maand geleden van ontslagen is. Zijn ex-vrouw en dochtertje mag hij niet meer zien wegens een straatverbod, maar op de verjaardag van zijn dochter laat hij zijn auto achter in de file en begint aan een voettocht door downtown Los Angeles. De man in de auto achter hem roept hem na: “Hey! Where do you think you're going?” Foster: “I'm going home.”

De tocht door L.A. leidt Foster door een wereld die hij nauwelijks meer herkent. Hij ontmoet onder meer een Koreaanse winkelier, een Latino straatbende, bedelaars en rijke oude golfers. De ontmoetingen monden uit in confrontaties en in toenemende mate escaleren ze tot gewelddadige aanvaringen. Foster redeneert vanuit een achterhaald waarden- en normensysteem en houdt vast aan een logica die niet meer overeenkomt met het moderne leven in de grote stad. Geleidelijk transformeert Foster van een onbegrepen burgerman tot een militante eigenrechter die wraak uitoefent op mensen die in zijn ogen symbool staan voor wat er mis is met het land.

De ontwikkeling die Foster doormaakt is niet alleen een innerlijke transformatie. Tijdens zijn tocht verwerft hij verschillende 'souvenirs' van zijn aanvaringen. Gedurende de film verwerft hij een steeds indrukwekkender arsenaal aan wapens en ook zijn uiterlijk verandert mee. Ziet Foster er aan het begin van de film nog uit als een typische *white collar* burgerman, aan het eind van zijn tocht heeft hij zich een outfit aangemeten die ertoe leidt dat de politieagenten die achter hem aanzitten hem omschrijven als *G.I. Joe*.

De wapens, kleding en andere rekwisieten die Foster hanteert in de film spelen een bepalende rol in zijn transformatie. Ze zijn een uiterlijke manifestatie van zijn transformatie, maar sturen de transformatie ook aan. De functie en betekenis van de rekwisieten die het personage William “D-Fens” Foster hanteert staan centraal in dit onderzoek. Om grip te krijgen op de functie en betekenis van de rekwisieten die Foster hanteert in *FALLING DOWN* is het van belang om die voorwerpen niet alleen binnen de context van de film te bezien, maar om ook te kijken naar wat die voorwerpen (kunnen) betekenen in de 'echte' wereld.

In “The Theory of Affordances” poneerde Gibson in 1979 de term *affordance*. Gibson vat de term als volgt samen in zijn hypothese: “Perhaps the composition and layout of surfaces *constitute* what they afford. If so, to perceive them is to perceive what they afford. This is a radical hypothesis, for it implies that the “values” and “meanings” of things in the environment can be directly perceived. Moreover, it would explain the sense in which values and meanings are external to the perceiver.”¹

Het concept van affordances zal een cruciale rol spelen in de analyse van *FALLING DOWN*. Ik richt me in

1 James J. Gibson. “The Theory of Affordances.” In *Perceiving, Acting, and Knowing: Toward an Ecological Psychology*. Eds. Robert Shaw and John Bransford. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates (1977): 127.

mijn analyse vooral op de rekwisieten die het hoofdpersonage hanteert en het begrip affordance stelt me in staat om de functie en betekenis van die rekwisieten te analyseren door te kijken naar de mogelijkheden (en onmogelijkheden) die de rekwisieten bieden aan het personage.

Gibson verheldert de term door verscheidene voorbeelden aan te dragen van de mogelijkheden en onmogelijkheden die objecten in een omgeving (of omgevingen zelf) bieden aan actoren binnen die omgeving. Gibson hanteert het begrip actor vrij breed; het is niet beperkt tot mensen. Zo zou een kuil in een vlak oppervlak de mogelijkheid bieden om een plas water te vormen tijdens een regenbui, de plas zou een dier de mogelijkheid bieden om te drinken etc. Het begrip affordance gaat uit van een complementaire relatie tussen object en actor. Gibson stelt zelf dat het begrip niet objectief of subjectief is, maar geen van beiden of allebei. De mogelijkheden van een object liggen weliswaar besloten in het object en zijn in die zin objectief, maar de significantie van affordances komt pas naar voren in relatie met een actor en is in die zin subjectief. De effectieve mogelijkheden van een object zijn verschillend voor verschillende actoren. Het concept affordance heeft hierdoor ook zijn beperkingen; het helpt om de mogelijke functie en betekenis van voorwerpen *an sich* te onderzoeken, maar om de koppeling te maken tussen de mogelijkheden van een voorwerp *an sich* en de mogelijkheden van een voorwerp in de handen van William Foster is het nodig om ook te kijken naar de mogelijkheden die Foster heeft om bepaalde voorwerpen op bepaalde manieren te gebruiken.

In *The Design of Everyday Things* problematiseert Donald A. Norman het gebruik van voorwerpen – iets dat bij Gibson vanzelfsprekend lijkt – door de relatie tussen gebruiker en gebruiksvoorwerp centraal te stellen. Affordances spelen hierbij een belangrijke rol, maar Norman werpt nog een extra barrière op: de rol van de gebruiker. Zoals een voorwerp affordances heeft, zo heeft ook een gebruiker specifieke eigenschappen en het gebruiken van een voorwerp veronderstelt een gemeenschappelijke set aan complementaire eigenschappen van gebruiker en gebruiksvoorwerp. Gibson past de term vooral toe op simpele voorwerpen zoals een steen. Een steen is zo simpel dat de mogelijkheden gemakkelijk in te schatten zijn; er is geen gebruiksaanwijzing nodig. Norman combineert de affordances van objecten met het concept *mapping* om het gebruik van ingewikkelder voorwerpen te analyseren. De term *mapping* heeft betrekking op de relatie tussen de zichtbare affordances van een voorwerp en de manier waarop het voorwerp gebruikt kan worden.² De gebruiker heeft informatie nodig om te weten hoe hij een voorwerp gebruikt; een nieuw voorwerp kan informatie vereisen die de gebruiker dan nog niet heeft. “When we encounter a novel object, how can we tell what to do with it? Either we have dealt with something similar in the past and transfer old knowledge to the new object, or we obtain instruction. In these cases, the information we need is in the head. Another approach is to use information in the world, particularly if the design of the new object has presented us with information that can be interpreted.”³ Het belang van Normans opvatting van gebruiksvoorwerpen is dat het hoofdpersonage in *FALLING DOWN* voorwerpen hanteert waarvan hij niet altijd weet hoe hij ze moet gebruiken. De potentie van de wapens die hij hanteert wordt begrensd door zijn eigen

2 Donald A. Norman. *The Design of Everyday Things*. London: MIT Press (1998): 23.

3 Ibidem, 82.

onkunde met betrekking tot het gebruiken van die wapens. Voor het slaan met een knuppel is bijvoorbeeld geen instructie vereist, maar voor het schieten met een raketwerper wel. De mogelijkheden van de rekwisieten die het personage gebruikt worden dus niet alleen bepaald door de objecten zelf, maar ook door de kunde en onkunde van het personage.

Het concept mapping is ook te zien als een uitnodiging van een voorwerp om op een bepaalde manier gebruikt te worden. De zichtbare eigenschappen van een voorwerp vragen als het ware om een bepaalde manier van gebruik. De knuppel heeft bijvoorbeeld een duidelijk handvat; hij 'vraagt' erom om bij het handvat vastgehouden te worden en niet aan de andere kant.

Deze paper is een onderzoek naar hoe een filmpersonage, in dit geval William 'D-Fens' Foster, geconstrueerd wordt met behulp van de rekwisieten die hij hanteert en naar hoe de ontwikkeling van het personage wordt beïnvloed en gereflecteerd door die rekwisieten.

Structuuranalyse

Figuur 1 is een schematische weergave van *FALLING DOWN* waarin te zien is welke rekwisieten en kleding Foster draagt gedurende de film.⁴ De haast episodische opbouw van de film leent zich goed voor een dergelijke weergave. Foster doet tijdens zijn tocht naar huis verschillende locaties aan en op vrijwel iedere locatie voltrekt zich een ontmoeting tussen Foster en een ander personage. In het schema is duidelijk te zien dat Fosters' karakterontwikkeling in de film gevisualiseerd wordt met behulp van zijn kleding en rekwisieten. De rekwisieten, voornamelijk wapens, die Foster gebruikt sturen zijn ontwikkeling aan door de mogelijkheden die ze hem bieden, de kleding reflecteert zijn ontwikkeling. Fosters' arsenaal groeit naarmate zijn tocht vordert en de potentiële schade die de wapens kunnen aanrichten neemt ook toe. Met de knuppel kan hij met aanzienlijke fysieke inspanning beperkte schade toedienen aan individuele opponenten en voorwerpen, maar met de raketwerper kan hij met een enkele druk op een knop verwoesting aanrichten aan meerdere personen en objecten of zelfs locaties.

Wat het meest in het oog springt in het schema, is dat de scène in de Surplus Value Center een sleutelscène is, omdat hier een breekpunt plaatsvindt in Fosters' ontwikkeling van white shirt and tie naar G.I. Joe. Zijn uiterlijk verandert hier het meest, hij krijgt de beschikking over militair wapentuig, zijn bril breekt en de *snowglobe* die hij voor zijn dochttertje kocht wordt kapot gesmeten.

4 In de bijlage is ook een samenvatting van het plotverloop te vinden waarin beschreven staat wat er gebeurt in de scènes die in het schema zijn opgenomen.

Personages

Mr. Lee

Tijdens zijn tocht door de binnenstad kruist Fosters' pad met dat van enkele andere personages. De ontmoetingen onthullen hoe Foster zich verhoudt tot de moderne samenleving; ze bevestigen in zijn ogen dat hij wellicht de enige persoon in de stad is met enig moreel besef en de ontmoetingen lopen steevast uit op confrontaties wanneer Foster merkt dat zijn normen, waarden en omgangsvormen niet stroken met de mensen waar hij mee in contact komt.

De eerste ontmoeting vindt plaats in de *convenience store* van een Koreaanse man: Mr. Lee.⁵ Foster raakt met Lee in een conflict verwickeld door Lee's onwelwillendheid om te wisselen, zijn slechte Engels en vooral om zijn hoge prijzen. Foster: “You think I'm a thief? No. You see, I'm not the thief. I'm not the one charging eighty five cents for a stinking soda! You're the thief! I'm just standing up for my rights as a consumer. I'm rolling back prices to nineteen sixty five.” Hier wordt duidelijk wat Foster drijft: hij blijft vasthouden aan de normen en waarden van het verleden. Jarenlang zag hij de stad vooral vanuit zijn auto onderweg naar zijn werk en terug, maar nu heeft hij besloten om uit te stappen en de confrontatie aan te gaan.

Latino Gangsters

De twee Latino bendeleden die Foster aanspreken als hij zijn cola drinkt, beschuldigen hem van “trespassing” en “loitering” op “private property”. De bendeleden hanteren hiermee juridisch jargon dat normaal gesproken tegen hen wordt gebruikt. Nu Foster (als blanke man een vertegenwoordiger van de maatschappij die hen stigmatiseert en criminaliseert) zich op 'hun' terrein begeeft, kunnen ze de rollen omdraaien. Foster probeert de situatie nog vreedzaam op te lossen met een grapje, maar als hij merkt dat dit niet in goede aarde valt probeert hij zich uit de situatie te onderhandelen. Hij biedt (op eloquentere wijze dan gepast in de situatie) aan om te vertrekken, maar de gangsters besluiten hem tol te laten betalen: zijn aktetas. Wanneer Foster weigert trekt een van de gangsters een vlindermes. Foster maakt dan aanstalten om de koffer te pakken, maar hij pakt de knuppel en slaat in op de gangsters.

De confrontatie laat wederom zien dat Foster probeert om conflicten in eerste instantie met redelijkheid te benaderen, maar wanneer de ander niet meegaat in Fosters' redenering grijpt hij naar geweld. Richt Foster zijn agressie bij de Koreaanse winkelier nog op materiële zaken, bij de gangsters gebruikt hij geweld tegen personen: de stijgende lijn van gewelddadigheid is ingezet.

⁵ Een convenience store is een winkel die vergelijkbaar is met een kleine supermarkt. Er zijn rookwaren, eten, drinken (ook alcohol) etc. te koop. Het zijn veelal eenmanszaken, niet aangesloten bij grote ketens.

Whammyburger-personeel

Het personeel van de zaak is voornamelijk blank, dit laat zien dat Fosters' motieven niet racistisch zijn. De eerdere confrontaties met de Koreaan en de Latino's waren dus ook niet ingegeven door racisme, maar door niet overeenkomende waarden- en normensystemen. In de fastfoodzaak richt Foster zijn woede bovendien niet persoonlijk op het personeel, maar op de corporatie die ze vertegenwoordigen. De strenge regels die de zaak hanteert stuiten Foster tegen de borst, maar hij wordt niet geprovoceerd en gebruikt dan ook geen opzettelijk geweld (al vuurt hij wel een salvo af in het plafond, maar dit is te wijten aan Fosters' onkunde met het wapen).

Surplus Value Center Nazi

Het grootste keerpunt in Fosters' transformatie van white shirt and tie naar G.I. Joe voltrekt zich in de 'Surplus Value Center', een legerdumpzaak die bestierd wordt door een naziverheerlijkende man. De winkelier stelt zich op als een bondgenoot van Foster. Nazi: “We're the same, you and me. We're the same, don't you see?” Foster: “We are not the same. I'm an American, you're a sick asshole.” De nazi probeert Foster hierop te overmeesteren. In de worsteling breekt Fosters' bril en gooit de nazi de *snowglobe* die Foster voor zijn dochtertje kocht kapot. Het breken van de bril en de *snowglobe* zorgen ervoor dat Foster ook figuurlijk breekt. Met zijn bril is zijn blik op de wereld definitief gebroken en met het breken van de *snowglobe* is ook het laatste restje onschuld verdwenen; Foster vermoordt de nazi. Het is de enige intentionele moord die Foster pleegt in de film. Wanneer Foster later zijn ex-vrouw belt vanuit de winkel, verbaliseert hij het breekpunt letterlijk: “I've passed the point of no return Beth.” Wanneer Foster de winkel verlaat heeft hij vrijwel alles wat hem als burger typeert achtergelaten. Zijn witte overhemd en stropdas zijn ingewisseld voor een militair overhemd, zijn platte schoenen heeft hij verwisseld voor legerlaarzen en zelfs de gymtas met wapens maakt plaats voor een militaire equivalent. De politieagenten die achter hem aan zitten verwijzen vanaf nu naar hem als G.I. Joe in plaats van white shirt and tie.

De nazi dient voornamelijk om duidelijk te maken dat Foster zelf geen nazi is. Na het geweld dat Foster gebruikt tegen de Koreaanse winkeliers en de Latino-gangsters zou je kunnen denken dat Foster handelt uit racistische motieven, hoewel hij alleen geweld gebruikt wanneer hij zelf fysiek bedreigd wordt. Bovendien heeft Foster zijn opponenten niet bewust geselecteerd; hij loopt in een rechte lijn dwars door L.A. naar huis en iedereen die hem in de weg staat moet eraan geloven. In het Whammyburger filiaal werd al een aanzet gegeven om vermoedens van fascistische sympathieën van Fosters kant weg te nemen, maar als de nazi vertelt over wat hij hoorde op de politicscanner, blijkt dat zijn ideeën niet alleen moreel fout, maar ook feitelijk onjuist zijn. Nazi: “I was listening to the police scanner. I heard about the Whammyburger. Fucking

fantastic! It was a bunch of niggers wasn't it? On tv it's always nice looking white kids. But when you go in there, it's nothing but a bunch of fucking niggers.” De vooroordelen van de nazi zijn aantoonbaar onjuist; het personeel van de Whammyburger bestaat immers voornamelijk uit 'nice looking white kids'. Foster handelt niet vanuit een ideologie, hij handelt vanuit de overtuiging dat hij zich redelijk opstelt in een stad die, zoals men tegenwoordig zou zeggen, totaal verhufterd is.

Locaties

De locaties die Foster aandoet, zijn, net als de personages die hij er ontmoet, symbolisch voor wat er in Fosters' ogen mis is met Amerika in het algemeen en Los Angeles in het bijzonder. De convenience store van Mr. Lee is exemplarisch voor de eenmanszaken die Foster moet kennen uit zijn jeugd. Waren dergelijke winkeltjes in die tijd nog een ontmoetingsplaats voor buurtgenoten en op die manier belangrijk voor de sociale cohesie van een buurt, nu wordt deze zaak gerund door een Koreaan die Foster niet ziet als een lid van de gemeenschap, maar als een outsider die met te hoge prijzen profiteert van de gemeenschap.

Gangland staat voor de vervallen buurten die in handen zijn gevallen van criminelen. Er wordt niet voor niets verwezen naar de buurt als *gangland*. Het gebied is een vrijstaat voor bendes waar niet de wetten van de Verenigde Staten, maar de wetten van de straatbendes nageleefd worden.

Whammyburger staat symbool voor de grote corporaties en franchiseketens die zelfstandige ondernemers uit de markt drukken en meer oog hebben voor omzetcijfers dan voor hun klanten. De regeltjes waaraan de werknemers zich moeten houden zijn overal hetzelfde, ze houden geen rekening met de wensen van de consument en de geforceerde vriendelijke en semi-persoonlijke omgangsvormen komen tot uitdrukking in de naamkaartjes met enkel een voornaam erop.

De speeltuin wordt nog wel gebruikt door kinderen, maar is ook vergeven van zwervers en bedelaars. Het is een uitdrukking van Amerika's verloren onschuld en van hoe slecht het land omgaat met zijn minder bedeelde inwoners.

De golfbaan en de villa van de plastisch chirurg zijn voorbeelden van de decadentie van de economische elite. De golfbanen zijn enorme lappen grond waar rijke oude mannen een spel spelen en waar verder niemand mag komen. De villa is een paleis dat toebehoort aan de plastisch chirurg die veel geld verdient aan Amerika's obsessie met schoonheid en het najagen van een schier onmogelijk schoonheidsideaal (om er aan te voldoen zijn immers kostbare en pijnlijke chirurgische ingrepen nodig).

Fosters' route door L.A. is arbitrair in de zin dat hij vanaf de file in een rechte lijn door L.A. naar het huis van zijn ex-vrouw loopt. De locaties die Foster aandoet op zijn route zijn in toenemende mate elitair te noemen. Hij begint bij de ruige en arme buurten waar de straatbendes regeren en doorkruist dan steeds rijkere buurten voordat hij bij Venice Beach aankomt waar zijn ex-vrouw woont. Hierdoor wordt in het begin van de film de indruk gewekt dat Foster zich verzet tegen de verloedering van Amerika en de tirannie van criminaliteit, maar later zien we wie er werkelijk profiteert van de misstanden in het land: de economische elite. De Amerikaanse stand-up comedian George Carlin verwoordde deze klassenstrijd als volgt: "You know how I describe the economic and social classes in this country? The upper class keeps all of the money, pays none of the taxes. The middle class pays all of the taxes, does all of the work. The poor are there just to scare the shit out of the middle class. Keep them showing up at those jobs."⁶ Foster vertegenwoordigt de Amerikaanse middenklasse die van onder en van boven bestookt wordt. Foster doet echter wat er niet van

6 Jammin' in New York. George Carlin. HBO, 1993.

hem verwacht wordt: hij verzet zich tegen de excessen van de *lower* en *upper classes* en wordt een wraakengel die opkomt voor de 'gewone man'.

Kleding

Wanneer William 'D-Fens' Foster voor het eerst te zien is, aan het begin van de film, is hij gekleed in het uniform van de Amerikaanse *white collar worker*: hij draagt een wit overhemd met korte mouwen en een stropdas, een zwarte pantalon en bruine leren schoenen. In de borstzak van zijn overhemd zitten een aantal pennen en een notitieblokje. Foster draagt ook een bril, het montuur lijkt rechtstreeks uit de jaren '50 á '60 te komen. Fosters' kapsel sluit aan bij zijn bril; het is een ouderwets model: opgeschoren aan de zij- en achterkant en de bovenkant staat recht omhoog. Foster ziet er met dit alles uit als een hoogopgeleide burgerman met een kantoorbaan die krampachtig vasthoudt aan het Amerika van de vroege jaren '60; voordat de culturele revolutie geleid door rock 'n roll en een nieuwe jongerencultuur het land opschudde. De implicaties die zijn uiterlijk heeft worden later in de film bevestigd: Foster leeft praktisch in het verleden. Hij gaat er prat op dat hij als blanke, hoogopgeleide Amerikaanse man behoort tot de elite en dat hij met respect en redelijkheid behandeld zal worden. Wanneer Fosters' uiterlijke transformatie compleet is, heeft hij zijn *white collar* status letterlijk afgeworpen. In plaats van het witte overhemd draagt hij een legergroen shirt met lange mouwen en zijn platte schoenen heeft hij ingeruild voor een paar legerlaarzen. Zijn haar is nog hetzelfde, maar in de context van zijn nieuwe outfit komen de militante trekjes van het kapsel meer naar voren.

Fosters' bril is gemakkelijk te zien als een symbool voor zijn blik op de wereld. Zolang zijn bril nog intact is, is zijn blik de wereld nog vrij helder. Als zijn bril breekt tijdens de worsteling met de nazi in de Surplus Value Center breekt er ook iets in Foster. Hij wacht vanaf dan niet meer af tot hij geprovoceerd wordt tijdens een toevallige ontmoeting en stelt zich agressiever op tegen wat hij ziet als misstanden tegen normale omgangsvormen. Hij neemt dan zelf het initiatief om mensen te confronteren met het wangedrag dat hij van een afstand aanschouwt of impliceert. Zo wordt hij direct boos op de man die hij aantreft in de tuin van de villa wanneer hij zijn hand bezeert aan de omheining, zonder zich af te vragen of de man er wel verantwoordelijk voor is. Hij ziet het prikkeldraad op de omheining als een directe en onredelijke aanslag op zijn persoon terwijl hij zich op privéterrein begeeft door over het hek te klimmen.

Wapens

Knuppel

Het eerste wapen dat Foster in handen krijgt is de honkbalknuppel die hij in een worsteling afhandig maakt van de Koreaanse winkelier. Een honkbalknuppel is een interessant eerste wapen, omdat het eigenlijk geen wapen is. In de context van een winkelier die het ding achter de toonbank bewaart om overvallers mee te lijf te gaan is het een wapen, maar van origine is het natuurlijk een sportartikel. De 'wapenachtigheid' van de honkbalknuppel is hiermee niet erg groot.

De manier waarop de knuppel gebruikt wordt tijdens de sport is vrijwel gelijk aan hoe het als wapen gebruikt wordt. De knuppel wordt vastgehouden aan het handvat en door te zwaaien met de knuppel krijgt hij genoeg snelheid om een bal weg te slaan of, in Fosters' geval, om een arm te breken. Foster heeft geen instructies nodig om de knuppel te gebruiken. Niet alleen door de bekendheid van het gebruik van de knuppel als sportartikel (zeker in de VS), maar ook door de simpelheid van het voorwerp. De knuppel is in essentie een stok en naast de steen is de stok waarschijnlijk het oudste wapen dat de mens ooit gehanteerd heeft. Het is dan ook een gepast eerste wapen voor Foster: simpel, effectief en doordat de origine van de honkbalknuppel in de sport ligt, is de knuppel niet bijzonder intimiderend.

Vlindermes

Fosters' tweede wapen is een vlindermes dat hij oppakt nadat hij de honkbalknuppel gebruikt en weggegooid heeft. De gangleden die het mes lieten vallen stonden kort daarvoor nog aan de verkeerde kant van Fosters' knuppel, vlak nadat ze Foster probeerde te intimideren met het mes. Een vlindermes is een opmerkelijk mes. Ten eerste is het een mes dat bedoeld is als wapen, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een zakmes of een keukenmes. Ten tweede lijkt het mes bedoeld te zijn voor intimidatie. Het 'vlinderen' met het mes is een manier voor de gebruiker om vaardigheid en vertrouwdheid met het mes te demonstreren aan een beoogd slachtoffer. Als Foster het vlindermes oppakt probeert hij er even mee te vlinderen, maar hij weet niet hoe het moet. "How do they do that?" vraagt hij zichzelf nog hardop af voordat hij het mes dichtvouwt en in zijn broekzak steekt. Foster heeft weliswaar jarenlang in de wapenindustrie gewerkt ("Did you know I built missiles?"), maar zelf heeft hij (waarschijnlijk) nooit een wapen gehanteerd. Foster begeeft zich hier op onbekend terrein, zowel letterlijk als figuurlijk. Niet alleen is hij in 'Gangland', een gebied dat praktisch eigendom is van Latino bendes, hij begeeft zich ook in het gebied van echte wapens.

Tec-9

Het volgende wapen dat Foster gebruikt is een Tec-9, een semi-automatisch handvuurwapen, afkomstig uit de gyntas van de Latino-bende. De Tec-9 is een typisch straatbendewapen, niet in de laatste plaats door de vele malen dat het wapen wordt genoemd in gangsterrapnummers in het begin van de jaren '90, zoals in "Who Shot Ya?" van The Notorious B.I.G.: "Clip to Tec, respect I demand it".⁷ Zoals de meeste wapens die populair zijn bij straatbendes is er weinig instructie vereist om de tec-9 te hanteren; straatbendes krijgen immers geen (officiële) wapentraining en zijn dus aangewezen op relatief eenvoudige vuurwapens. Foster kan het wapen dan ook zonder veel moeite hanteren, al laat hij het wel per ongeluk afgaan in de Whammyburgerzaak.

De potentiële schade die een wapen als de Tec-9 kan aanrichten is een stuk groter dan de wapens die Foster daarvoor hanteerde. Het is een grote stap om van een knuppel en een vlindermes over te stappen op een machinegeweer; het zou immers logischer en geleidelijker zijn om eerst een pistool of revolver te gebruiken. Het is niet alleen een vuurwapen, het is een machinegeweer dat in staat is om een magazijn in één keer leeg te schieten en is daardoor een wapen dat gemaakt lijkt om groepen mensen te verwonden of doden. Het wapen is hierdoor uitermate intimiderend. Foster kiest er welbewust voor om de logische tussenstap van een pistool of revolver over te slaan, want in de gyntas zitten allerlei vuurwapens waaronder een revolver. In de Whammyburger trekt Foster vrij snel de Tec-9 uit de tas en jaagt daarmee iedereen in de zaak de stuipen op het lijf; hij zou immers met weinig moeite een bloedbad aan kunnen richten.

Rocket launcher

De raketwerper die Foster van de nazi krijgt is het meest geavanceerde en complexe wapen dat Foster gebruikt. Hij kan het dan ook niet alleen gebruiken; hij heeft hulp nodig om uit te vogelen hoe het werkt. Ironisch genoeg komt die hulp van een jongetje dat op televisie heeft gezien hoe het wapen werkt en denkt dat Foster bezig is met het opnemen van een stunt voor een film. De potentiële schade die de raketwerper kan aanrichten is het grootst van alle wapens die Foster gebruikt. Foster wil het wapen gebruiken om een graafmachine op te blazen die gebruikt wordt door bouwvakkers die de straat renoveren. Er is eigenlijk niets mis met de straat, maar de werkzaamheden worden gedaan om het budget voor dergelijke werkzaamheden kunstmatig hoog te houden. De situatie is vergelijkbaar met die in de Whammyburgerzaak; Foster wordt geconfronteerd door een werknemer van hogere machten die geen rekening houden met de gewone man. Was het bij de Whammyburger een grote corporatie, hier is het de gemeente die zich meer bezig houdt met het in stand houden van haar eigen macht dan met het zorgen voor de burgers die zij zou moeten dienen. Ook hier richt Foster zijn agressie niet direct op de vertegenwoordiger van de macht, maar op het eigendom, het kapitaal van de macht. Foster wil een raket afschieten op een graafmachine, maar door zijn onkunde schiet

⁷ The Notorious B.I.G. "Who Shot Ya?" Ready to Die. CD. Bad Boy, 1994.

hij ongericht; de raket suist door een gat in de opengebroke straat het riool in en ontploft tientallen meters verderop onder de graafmachine waar hij op wilde richten. De raket moet explosieve stoffen geraakt hebben, want er volgt een grote explosie. Het is onduidelijk of er bouwvakkers gewond raken of omkomen.

Overige rekwisieten

Colablikje

Naast wapens en kleding hanteert Foster ook andere rekwisieten die uiting geven aan zijn karakter en de ontwikkeling van zijn karakter. Het gaat hier om een blikje Coca Cola, de tassen die Foster draagt en een *snowglobe* die Foster als verjaardagscadeau voor zijn dochtertje koopt.

Bij de Koreaanse winkelier koopt Foster een blikje Coca Cola. Cola is wellicht de meest voor de hand liggende frisdrank en Coca Cola is het bekendste en daarmee het meest voor de hand liggende colamerk, maar de keuze voor het blikje Coca Cola is waarschijnlijk niet ingegeven door creatieve luiheid. Het blikje Coca Cola is een iconisch voorwerp; het is zo bekend dat iedere kijker zal weten wat het is. Het blikje komt uit de koeling en is daarmee een manier voor Foster om letterlijk en figuurlijk af te koelen. Het is een warme dag in Los Angeles, maar ook zijn gemoed is verhit. Foster is geïrriteerd wanneer Mr. Lee weigert om te wisselen, hij pakt het blikje uit de koeling en houdt het tegen zijn gezicht om af te koelen. Het belangrijkste aspect van het blikje Coca Cola binnen de context van Fosters' karakter is de culturele betekenis van Coca Cola. Coca Cola is één van de bekendste merken in de wereld en het merk is te zien als vertegenwoordiger van het culturele imperialisme van de Verenigde Staten en van de dominante rol die de Verenigde Staten spelen in de wereld. De dominantie van het merk in samenhang met de dominantie van Amerika is zo groot dat er wel wordt gesproken van *Coca-colonisation*.⁸ Coca Cola is oer-Amerikaans en Fosters keus voor het blikje Coca Cola maakt hem oer-Amerikaans.

Tassen

Gedurende de film draagt Foster drie tassen die oplopen in hun mate van militantie. Hij begint zijn tocht met zijn eigen aktetas. Na de aanvaring met de Latino-bende in 'Gangland' pakt Foster een gyntas gevuld met vuurwapens op. De tas is als gangsters zelf: een tussenvorm tussen burger en militant. Het uiterlijk van de tas zelf is burgerlijk, maar de inhoud is militant. Hier is een parallel te trekken tussen de tas en Foster: ook Foster ziet er (nog) burgerlijk uit, maar van binnen borrelt een potentie tot zeer gewelddadig gedrag.

In de speeltuin is Foster in het bezit van zowel zijn aktetas als de gyntas gevuld met wapens van de gangsters. Foster wordt aangesproken door een man die hem in eerste instantie met een excuus en later ronduit vraagt om geld: "Just give me some money." Foster weigert. De bedelaar blijft aandringen en zegt: "You've got two bags. I don't have any, that's not fair." "You're right; here." antwoordt Foster en hij geeft zijn aktetas aan de bedelaar; "I don't need it anymore." De bedelaar opent de koffer en wordt boos als hij ziet dat

⁸ George McKay. "Consumption, Coca-colonisation, cultural resistance--and Santa Claus." *Christmas, Ideology and Popular Culture*. Red. Sheila Whiteley. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008. 50-70.

er alleen wat boterhammen en een appel in zitten. Dat Foster de aktetas aan de bedelaar afstaat is significant om twee redenen. Ten eerste heeft Foster niet lang daarvoor nog gevochten met de latino gangsters die hem het koffertje afhandig wilden maken. Foster weigerde het koffertje aan de gangsters te geven, terwijl we nu weten dat er niets waardevols in het koffertje zat. Foster weigerde dus principieel om het koffertje af te staan aan de gangsters, maar nu is hij vatbaar voor het argument van de bedelaar: Foster heeft het koffertje niet meer nodig en staat het af. Hieruit volgt de tweede en meest significante reden: Foster heeft het koffertje niet meer nodig omdat hij eigenlijk al afstand heeft gedaan van zijn bestaan als burgerman. Later in de film zegt Foster letterlijk dat hij niet meer terug kan, maar eigenlijk neemt hij hier al afscheid van zijn oude leven. De bedelaar vraagt niet specifiek om één van de twee tassen die Foster draagt, maar Foster geeft hem zijn aktetas. Hiermee legt Foster een deel van zijn *white collar uniform* af; zijn uiterlijke transformatie is begonnen.

De derde tas die Foster draagt is een groene legertas die hij meeneemt uit de Surplus Value Center. Foster draagt inmiddels zijn G.I. Joe outfit en zijn uiterlijk verhult nu niet langer zijn bereidheid om over te gaan tot gewelddadige actie. Hij doet zich niet langer voor als burgerman en heeft zijn nieuwe status als militante eigenrechter omarmt. De drie tassen die Foster bij zich draagt verbeelden de ontwikkeling die Foster doormaakt. Hij begint met zijn eigen – 100% burgerlijke – aktetas, draagt dan de gymtas met vuurwapens die een tussenvorm tussen burgerlijk en militant is en tenslotte draagt hij de 100% militante legertas.

Snowglobe

De *snowglobe* die Foster voor zijn dochtertjes verjaardag koopt, laat zien dat Fosters' intenties in de kern goed zijn. Het doel van zijn tocht is om zijn dochtertje te zien op haar verjaardag, maar door al het geweld dat Foster onderweg gebruikt is het gemakkelijk om zijn goede intenties uit het oog te verliezen. Foster koopt de *snowglobe* halverwege de film en laat hiermee zien dat hij in feite geen slecht persoon is; hij heeft nog steeds oog voor wat een klein meisje mooi zou vinden. De *snowglobe* is een fragiel en sierlijk voorwerp, het heeft ook een mechaniekje waarmee het de melodie van *London Bridge is Falling Down* kan spelen.⁹ Foster heeft zijn aktetas al weggegeven als hij de *snowglobe* koopt, het belandt dus in de gymtas met de vuurwapens. Het breekbare cadeautje staat in schril contrast met de rest van de inhoud van de tas. Wanneer de nazi tijdens het doorzoeken van de tas op de *snowglobe* stuit is hij dan ook zichtbaar verrast: “What is this doing in there? Faggot shit!”, vervolgens gooit hij het ding kapot tegen de muur. De maat is dan vol voor Foster, hij wacht zijn kans af en vermoordt de nazi. Het breken van de *snowglobe* markeert het einde van Fosters' terughoudendheid; hij reageert nu niet alleen meer op zijn omgeving, hij komt actief in verzet.

⁹ De titel van de film slaat niet alleen figuurlijk op de ondergang van Foster, maar ook op het liedje dat de *snowglobe* kan afspelen. Detective Prendergast, Fosters' antagonist, heeft eenzelfde *snowglobe* die hij het melodietje laat afspelen terwijl hij het liedje zingt voor zijn vrouw om haar gerust te stellen.

Conclusie

Foster is een incarnatie van de Amerikaanse middenklasser; hij gaat braaf elke dag naar zijn werk en doet wat er volgens hem van hem verwacht wordt door de samenleving. Hij is echter geen doorsnee Amerikaan; hij heeft een sluimerende potentie tot zeer gewelddadig gedrag. Fosters vrouw vertelt dit ook aan een politieagent aan wie ze om bescherming vraagt. Ze zegt dat Foster nog nooit geweld heeft gebruikt tegen haar of hun dochtertje, maar ze acht hem er wel toe in staat. Wanneer Foster zijn baan kwijt raakt, nadat hij al een straatverbod heeft opgelegd gekregen dat hem verbiedt om zijn vrouw en kind te zien, is hij in feite een tikkende tijdbom. Als hij op de verjaardag van zijn dochtertje in de file staat barst de bom, Fosters' ware aard begint langzaam naar boven te komen tijdens zijn tocht naar huis. Lopend door de stad, die hij nu ziet van een kant die hij nauwelijks kent, wordt hij geconfronteerd met de plagen van de middenklasse. Eerst baant hij zich een weg door downtown L.A. waar hij zich geschoffeerd voelt door de *lower class* en hij werkt zijn weg naar de *upper class* die in zijn ogen de idealen van Amerika verraden heeft uit eigenbelang en hebzucht. Steeds meer komt Fosters' potentieel gewelddadige karakter naar boven, met elke confrontatie wordt hij gewilliger om de situatie met geweld op te lossen.

De kleding en tassen die Foster draagt laten zien hoe Foster verandert van een brave burgerman, gekleed in het uniform van de *white collar* middenklasser, naar een *vigilante* die het recht in eigen handen neemt om wraak uit te oefenen op de maatschappij die hem verstoten heeft. De wapens die Foster tijdens zijn tocht vergaart en hanteert sturen zijn transformatie aan. De wapens worden steeds 'wapenachtiger' in de zin dat hun potentiële destructieve kracht oploopt, maar ook in de mate waarin ze bedoeld zijn om als wapen gebruikt te worden. Hij begint met de honkbalknuppel, in feite een sportartikel, en eindigt met een arsenaal aan militaire wapens die een burger niet zou mogen hebben, laat staan gebruiken. Foster maakt zich steeds verder los van de maatschappij door zijn burgerlijke identiteit geleidelijk te verwerpen, en in te wisselen voor een nieuwe identiteit tot het moment dat hij zo ver verwijderd is van zijn originele identiteit dat hij niet meer terug kan. "I've passed the point of no return, Beth. Do you know when that is? That's the point in a journey where it's longer to go back to the beginning, than it is to continue to the end."

Literatuur

- Gibson, James J. "The Theory of Affordances." In *Perceiving, Acting, and Knowing: Toward an Ecological Psychology*. Eds. Robert Shaw and John Bransford. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates (1977).
- McKay, George. "Consumption, Coca-colonisation, cultural resistance--and Santa Claus." *Christmas, Ideology and Popular Culture*. Red. Sheila Whiteley. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2008.
- Norman, Donald A. *The Design of Everyday Things*. London: MIT Press (1998).

Bronnen

- Jammin' in New York. George Carlin. HBO, 1993.
- The Notorious B.I.G. "Who Shot Ya?" Ready to Die. CD. Bad Boy, 1994.

Bijlagen

Figuur 1:

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
	Traffic Jam	Convenience Store	Gang Land	Drive-By	Playground	Whammy Burger	Not Economically Viable	Phonebooth	Surplus Value Center	Under Construction	Golf Course	Plastic Surgeons'	Home	The Pier
Bill (heel)														
Bill (gebroken)														
Shirt & Tie														
Legershirt														
Platte schoenen														
Legerlaaizen														
Broek														
Briefcase														
Gym Bag														
Army Bag														
Kuuppel														
Vindermes														
Waterpistool														
Rocket Launcher														
Shotgun														
Cola														
Snowglobe														

Bijlage 1: samenvatting plotverloop

I: Traffic Jam

Foster staat in de file en raakt zo gestrest dat hij zijn auto laat staan en besluit om te gaan lopen naar het huis waar zijn ex-vrouw en dochtertje wonen; het is zijn dochtertjes verjaardag.

II: Convenience Store

Foster heeft kleingeld nodig om naar zijn ex-vrouw te bellen, hij gaat de convenience store binnen om te wisselen, maar de Koreaanse winkelhouder wil niet wisselen en staat erop dat Foster iets bij hem koopt. Foster wil een blikje Coca-Cola kopen, maar de Koreaan vraagt zo veel voor de cola dat Foster niet genoeg kleingeld overhoudt om te bellen. Ze raken in een ruzie verwickeld omdat Foster het gebrekkige Engels van de Koreaan niet goed verstaat. De ruzie loopt uit op een worsteling wanneer de winkelier Foster aanziet voor een dief en grijpt naar een honkbalknuppel die hij onder de toonbank bewaart. Foster maakt hem de knuppel afhandig en slaat allerlei producten kapot omdat hij alles te duur vindt. Uiteindelijk betaalt Foster wat hij over heeft voor de cola en vertrekt.

III: Gangland

Wanneer Foster even uitrust en zijn cola drinkt op een braakliggend terrein wordt hij aangesproken door twee Latino gangsters die hem zeggen dat hij zich op hun terrein bevindt. Foster biedt aan om te vertrekken en het daarbij te laten, maar de gangsters willen dat Foster zijn aktetas afstaat als tol en bedreigen hem met een vlindermes. Foster maakt hierop aanstalten om zijn koffertje af te staan, maar pakt de knuppel en gaat de gangsters te lijf. De gangsters vluchten en laten het vlindermes vallen; Foster pakt het op en steekt het in zijn zak.

IV: Drive-By

De Latino gangsters zinnen op wraak en rijden in een auto door de buurt, op zoek naar Foster. Ze vinden hem als Foster staat te bellen met een openbare telefoon. De gangsters pakken verscheidene machinegeweren uit een gymtas vol met vuurwapens en ontladen op Foster. De gangsters missen Foster, maar raken wel andere mensen die in de buurt staan. Afgeleid door het schieten crashen de gangsters tegen een geparkeerde auto. Foster loopt naar de gecrashte auto, pakt een van hun wapens op en schiet een van de gangsters in zijn been. Dan pakt hij de gymtas met vuurwapens en vervolgt zijn weg.

V: Playground

Foster loopt door een speeltuin waar kinderen spelen en bedelaars langs de kant van de paden zitten. Foster wordt aangesproken door een bedelaar die in eerste instantie geld en later één van Fosters' tassen wil hebben. Foster geeft hem zijn aktetas.

VI: Whammyburger

Foster loopt een Whammyburgerfiliaal binnen om een ontbijt te bestellen. Hij is echter drie minuten te laat en er wordt geen ontbijt meer geserveerd. Foster trekt een van zijn vuurwapens en steekt een speech af waarin hij opkomt voor de rechten van de consument/klant. Uiteindelijk besluit Foster toch een lunch te kopen en hij vertrekt weer (zonder iemand te verwonden).

VII: Not Economically Viable

Foster passeert een man die voor een bank staat te protesteren met een bord waarop de leus 'NOT ECONOMICALLY VIABLE' staat geschreven omdat hij geen lening kreeg van de bank. De politie komt de man al snel afvoeren en vanuit de achterbank vraagt de man aan Foster om hem niet te vergeten. Foster koopt ondertussen een *snowglobe* bij een stalletje langs de weg als cadeautje voor zijn dochtertje.

VIII: Phonebooth

Foster belt nogmaals naar huis bij een openbare telefoon en een ongeduldige man achter hem maant hem om op te schieten. Foster is inmiddels zo opgefokt dat hij vrijwel zonder provocatie de telefoon kapot schiet.

IX: Surplus Value Center

Foster heeft een gat in zijn schoen en hij gaat een legerdumpzaak in om andere schoenen te kopen. Hij is op zoek naar wandelschoenen en de eigenaar van de zaak komt hem helpen terwijl hij twee homo's aan de andere kant van de zaak schoffeert. Als Foster de laarzen aanpast in een pashokje komt er een agente binnen om te informeren of de winkelier Foster gezien heeft. De winkelier geeft Foster niet weg aan de politie, hij neemt hem zelfs in vertrouwen en laat hem een ruimte achter de winkel zien die vol staat met nazi-parafernalia. Hij vertelt Foster dat hij gehoord heeft waar foster voor gezocht wordt omdat hij alles heeft gehoord op zijn politicscanner. De winkelier ziet in Foster een bondgenoot, maar Foster wil niets met hem van doen hebben. De sfeer slaat dramatisch om; de winkelier probeert Foster te overheersen, doorzoekt zijn tas en vindt de wapens en de *snowglobe*. Hij gooit de *snowglobe* kapot tegen de muur. Foster wordt razend. Hij steekt de winkelier neer met het vlindermes en schiet hem dan dood met zijn eigen pistool. Als

Foster de winkel verlaat heeft hij een totaal andere outfit aan. Was hij eerst gekleed als een kantoormedewerker, nu draagt hij een samengeraapte outfit van militaire kledingstukken.

X: Under Construction

Als Foster zijn weg wil vervolgen wordt hij tegengehouden door een bouwvakker die hem tegenhoudt bij wegwerkzaamheden. Foster wordt boos omdat hij niet gelooft dat er echt iets mis was met de weg en dat de wegwerkzaamheden worden uitgevoerd om het budget kunstmatig hoog te houden. Foster schiet met een raketwerper op de bouwput die met een grote explosie ontploft.

XI: Golf Course

Foster snijdt een stuk van de route af door over een hek te klimmen en over een golfbaan te lopen. Als hij over de fairway loopt slaat een oude golfer een bal in zijn richting nadat hij ongeduldig naar Foster geroepen heeft dat hij rechtsomkeert moet maken. Foster schiet hierop met een shotgun op zijn golfkarretje; het karretje rolt van de helling naar beneden en belandt in een waterpartij. De oude golfer krijgt een hartaanval, zijn hartmedicijnen liggen in het karretje.

XII: Plastic Surgeons'

Foster klimt over een volgend hek en belandt op het landgoed van een enorme villa. Hij bezeert zijn hand aan het hek en gaat direct tekeer tegen een man die hij aanziet voor de eigenaar van het huis. Het blijkt echter de huisbewaarder te zijn die met zijn gezin aan het barbecueën is bij het zwembad. Foster maakt een verwarde indruk, hij heeft de shotgun nog in zijn hand en wordt aangezien voor een gijzelnemer. Hij wil het gezin echter geen kwaad doen en hij vertelt hen over zijn vermorzelde dromen van een gelukkig gezinsleven.

XIII: Home

Foster belt nogmaals naar huis. Zijn ex-vrouw beseft dat hij vlakbij is en vlucht het huis uit. Als Foster binnen is kijkt hij naar oude homevideo's van de eerste verjaardag van zijn dochttertje. Tijdens de video beseft hij dat de pier de favoriete plek van zijn dochttertje is en dat zijn ex-vrouw daar naartoe moet zijn gevluht.

XIV: The Pier

Aan het einde van de pier vindt Foster zijn ex-vrouw en kind, hij jaagt de andere mensen weg door met zijn pistool te zwaaien. Niet lang daarna verschijnt detective Prendergast die hem al een poos op de hielen zit. De

confrontatie tussen Foster en Prendergast eindigt in een *standoff* waarbij Foster realiseert dat hij de slechterik van het verhaal geworden is. Zijn pistool is hem afhandig gemaakt, maar hij zegt nog een pistool in zijn zak te hebben. Uiteindelijk grijpt hij naar het wapen en Prendergast schiet Foster dood; Fosters' wapen blijkt een waterpistool van zijn dochtertje te zijn.